

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วน ๆ ดังนี้คือ

1. ดนตรีศึกษา
2. แผนการสอนดนตรี ศ.104 เรื่องเครื่องดนตรีของวงแตรวง และวงโยธวาทิต
3. วงโยธวาทิต
4. องค์ประกอบของดนตรี
5. ทำนองเพลง และความสำคัญ ทำนองเพลงคุ่นเคยและไม้คุ่นเคย
6. สื่อการสอนดนตรี
7. สไลด์ประกอบเสียง
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดนตรีศึกษา

ในการให้การศึกษาแก่เยาวชนนั้น นอกจากความรู้ทางด้านวิชาการต่าง ๆ แล้ว การพัฒนาทางด้านอารมณ์ และจิตใจก็เป็นสิ่งสำคัญ บุคคลใดที่มีอารมณ์และจิตใจที่สมบูรณ์ ย่อมจะสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยดี ทั้งด้านการทำงานและสังคม ดนตรีศึกษาเป็นวิธีทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาอารมณ์และจิตใจของมนุษย์ให้ดีขึ้นได้ ทั้งจากการฟัง การร้อง หรือการเล่น ด้วยเหตุผลดังกล่าวนักการศึกษาจึงได้บรรจุวิชาดนตรีไว้ในหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาอย่างกว้างขวาง เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติให้สมบูรณ์ทั้งกายและใจ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 มีจุดมุ่งหมายที่ให้การศึกษากิ่งเพื่อการศึกษาต่อในชั้นสูงขึ้นไป และเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ค้นพบความถนัดความสนใจ เพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ ได้มีการแบ่งกลุ่มวิชาเพื่อการเรียนรู้ออกเป็นกลุ่ม ๆ ได้แก่ กลุ่มภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา พัฒนาบุคลิกภาพ การงานอาชีพ สำหรับวิชาดนตรีศึกษานั้นจัดอยู่ในกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพหมวดวิชาศิลปศึกษา ซึ่งในกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพนี้มีจุดประสงค์โดยทั่วไปเพื่อ (กรมวิชาการ 2521 : 122) ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในศิลปะ มีความนิยมชมชื่นและ

อนุรักษ์ พัฒนาศิลปวัฒนธรรมไทย มีความละเอียดอ่อนและมีรสนิยมในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งเพื่อเป็นพื้นฐานไปสู่งานอดิเรก หรือการประกอบอาชีพสำหรับผู้ถนัดและสนใจ

ในส่วนของรายวิชาที่กำหนดให้เรียน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นประกอบด้วย

1. วิชาบังคับ มัธยมศึกษาปีที่ 1

ศ. 103 ดนตรีศึกษา 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค .5 หน่วยการเรียนรู้

ศ. 104 ดนตรีศึกษา 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค .5 หน่วยการเรียนรู้

วิชาเลือก 5 วิชาเป็นรายวิชาเกี่ยวกับ การขับร้องไทย, ขับร้องสากล และ
ฟ้อนรำ รายวิชาละ 1 หน่วยการเรียนรู้

2. วิชาบังคับ มัธยมศึกษาปีที่ 2

ศ. 207 ดนตรีศึกษา 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค .5 หน่วยการเรียนรู้

ศ. 208 ดนตรีศึกษา 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค .5 หน่วยการเรียนรู้

วิชาเลือกสำหรับมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ประกอบด้วยวิชาเลือก 23 วิชา
เป็นรายวิชาเกี่ยวกับ ดนตรีไทย และดนตรีสากล เน้นที่การปฏิบัติรายวิชาละ 1-2
หน่วยการเรียนรู้

สำหรับเนื้อหาในรายละเอียดของวิชาดนตรีศึกษา (ศ.103,ศ.104) นั้นประกอบ
ด้วย (กรมวิชาการ 2521:)

ศ. 103 ดนตรีไทยและขับร้องไทย

1. ดัด-ลี

2. ตี-เป่า

3. วงปี่พาทย์

4. วงเครื่องสาย

5. วงมโหรี

6. ขับร้องไทย

7. ปฏิบัติการขับร้อง

8. ปฏิบัติการขับร้องเดี่ยว ร้องหมู่ และทบทวน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ค. 104 ดนตรีสากลและขับร้องสากล
1. ดนตรีมีจังหวะ
 2. ดนตรีมีเสียงสูงต่ำ
 3. เครื่องดนตรีของวงแตรวง และวงโยธวาทิต
 4. ดนตรีและขับร้อง
 5. รำวงมาตรฐาน

ในงานวิจัยครั้งนี้ เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเรื่องเครื่องดนตรีของวงแตรวงและวงโยธวาทิต
จึงขอเสนอรายละเอียดในแผนการสอนดนตรีดังนี้

เครื่องดนตรีของวงแตรวงและวงโยธวาทิต (กรมวิชาการ 2521 : 35-36)

1. จุดประสงค์
 - ก. ให้นักเรียนได้รู้จัก และสามารถบอกชื่อเครื่องดนตรีที่ใช้ในวงแตรวงและวงโยธวาทิตได้
 - ข. ให้นักเรียนได้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องมียวงดนตรีแตรวง
 - ค. ให้นักเรียนได้มีโอกาสฟังและรู้จักเสียงเครื่องดนตรี
2. กิจกรรม และวิธีสอน
 - ก. บรรยาย

ในการบรรยาย ควรอธิบายถึงประวัติ หรือความเป็นมาของวงโยธวาทิต
รูปแบบของวง เพลงที่ใช้บรรเลง ลักษณะการบรรเลง และเครื่องดนตรีที่ใช้ เพื่อให้ผู้เรียนได้
มองเห็นภาพรวมโดยทั่วไปอย่างกว้าง ๆ และมองเห็นความสำคัญของวงโยธวาทิต รวมทั้งทำให้
เข้าใจสาเหตุการเลือกใช้เครื่องดนตรี และลักษณะเสียงของเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ

ข. สาธิต

ในการสอนเรื่องเสียงของเครื่องดนตรี จำเป็นต้องมีการสาธิตการเล่น และ
ให้ฟังเสียงของเครื่องดนตรีชนิดนั้น ๆ ด้วย แต่ถ้าไม่สามารถหาเครื่องดนตรีของจริงได้ อาจใช้
ภาพและเครื่องบันทึกเสียงแทนก็ได้

ค. ให้ฟังดนตรีแตรวง หรือโยธวาทิต

ลักษณะการจัดวง เครื่องดนตรี การบรรเลง และเพลงที่ใช้บรรเลงของ
วงโยธวาทิต มีความแตกต่างจากดนตรีประเภทอื่น ๆ อยู่มาก ควรหาโอกาสให้ผู้เรียน

ได้ฟังและเห็นการบรรเลงจากของจริง หรือ จากภาพยนตร์ วีดีโอ สไลด์ประกอบเสียง

3. สื่อการเรียนที่ใช้

- ก. ภาพ แผนภูมิ
- ข. เครื่องดนตรี
- ค. ฟิล์ม หรือชมการบรรเลงตรง หรือโยธวาทิต

4. การประเมินผล

- ก. ให้ออกชื่อ เมื่อเห็นภาพ หรือเสียงดนตรี
- ข. การทดสอบ

วงโยธวาทิต

โยธวาทิต มาจากคำว่า โยธา (พลรบ, ทหาร) + วาทิต (ดนตรี, ผู้บรรเลงดนตรี) แต่เดิมเป็นชื่อที่ใช้เรียกวงดนตรีที่ใช้บรรเลงในการเดินแถวหรือประกอบพิธีต่าง ๆ ของทหาร โดยเฉพาะ มีเครื่องดนตรีจำพวกเครื่องทองเหลืองหรือแตรเป็นเครื่องนำ มักใช้บรรเลงเพลง มาร์ช โดยมีผู้บรรเลงหลาย ๆ คน ในปัจจุบันได้มีการนำการจัดรูปแบบของวงโยธวาทิต มาใช้ในสถานศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อใช้บรรเลงประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการแข่งขัน กีฬา กิจกรรมนันทนาการ และเพื่อฝึกฝนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีที่จัดขึ้น เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติ

เครื่องดนตรีในวงโยธวาทิต ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 3 ตระกูลคือ

ก. เครื่องทองเหลือง (แตร) ประกอบด้วย

1. คอรัเนต (Cornet)
2. ทรัมเปต (Trumpet)
3. ฟลูเกลฮอร์น (Flugelhorn)
4. เทเนอร์ฮอร์น (Tenor horn)
5. บาริโตนฮอร์น (Baritone horn)
6. ทรอมโบน (Trombone)
7. เบส ทรอมโบน (Bass Trombone)
8. ยูโฟเนียม (Euphonium)

9. บอมบาร์ดอน (Bombardon)

10. ซูซาโฟน (Sousaphone)

ข. เครื่องกระทบ (กลอง และเครื่องประกอบจังหวะ)

1. กลองใหญ่ (Bass Drum)

2. กลองเทเนอร์ (Tenor Drum)

3. กลองเล็กหรือกลองแตก (Snare Drum)

4. ฉาบ (Cymbals)

5. เบสิรา (Bell-lyra)

ค. เครื่องลมไม้

1. ขลุ่ยฟลูต (Flute)

2. ขลุ่ยปิคโคโล (Piccolo)

3. โอโบ (Oboe)

4. คลาริเน็ต (Clarinet)

5. บาสซูน (Bassoon)

6. แซกโซโฟน (Saxophone)

หมายเหตุ

1. จำนวนเครื่องดนตรีที่ใช้แตกต่างกันตามขนาดของวง

2. เครื่องดนตรีอาจมีไม่ครบก็ได้

3. วงโยธวาทิตส่วนใหญ่ จะไม่มีโอโบ และบาสซูน

4. แซกโซโฟนมีหลายขนาด ที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นอัลโต และเทเนอร์ แซกโซโฟน

การสอนเรื่องเครื่องดนตรีของแตรวงและวงโยธวาทิตนั้น นอกจากการบรรยายแล้ว ผู้สอนจำเป็นต้องให้นักเรียนได้มีโอกาสฟังเสียง และเห็นเครื่องดนตรีของจริง เพราะการบรรยายเพียงอย่างเดียวไม่อาจทำให้นักเรียนเข้าใจถึงลักษณะของเครื่องดนตรีหรือเสียงดนตรีจริง ๆ ได้ ในกรณีที่ไม่มีเครื่องดนตรีของจริงผู้สอนอาจใช้สื่อการสอนที่ให้ทั้งภาพ และเสียงประกอบกันเพื่อช่วยในการสอนก็ได้

องค์ประกอบของดนตรี

ในการสอนเรื่องเครื่องดนตรีสากลในวงโยธวาทิต นอกจากการให้ผู้เรียนเห็นเครื่องดนตรีของจริง หรือภาพเครื่องดนตรีแล้ว เสียงของเครื่องดนตรีก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องให้ผู้เรียนได้ฟัง การจะเสนอเสียงของเครื่องดนตรีชิ้นหนึ่ง ๆ นั้น ผู้สอนจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของดนตรี ซึ่งจะเข้ามามีส่วนช่วยให้การเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

องค์ประกอบดนตรี คือส่วนสำคัญพื้นฐานที่ทำให้ดนตรีเป็นรูปร่างขึ้นมาได้ ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ คือ (แชรท์ สุทธิจิตต์ 2531 : 1-8)

1. เสียง (tone) เสียงประกอบด้วยคุณสมบัติสำคัญ 4 ประการ คือ
 - ก. ระดับเสียง (pitch) แสดงความสูงต่ำของเสียง
 - ข. ความยาวของเสียง (duration) คือความสั้น-ยาวของเสียงนั้น ๆ
 - ค. ความเข้มของเสียง (intensity) แสดงความค่อย - ดัง
 - ง. คุณภาพของเสียง (quality) คือเสียงที่มีลักษณะแตกต่างกันตามแหล่งกำเนิดเสียง เช่นความแตกต่างของเสียงจากเครื่องดนตรีต่างชนิดกัน
2. เวลา (time) คือวิถีทางดำเนินไปของเสียง ว่ามีลักษณะสั้นยาว ช้า-เร็ว และเน้นหนัก-เบา อย่างไร
3. ทำนอง (melody) คือเสียงที่จัดให้เข้ากับจังหวะเป็นระดับสูงหรือต่ำต่อเนื่องกันไป ตามกฎแห่งการดำเนินของระดับเสียง
4. เสียงประสาน (harmony) คือองค์ประกอบดนตรีที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานของเสียงมากกว่า 1 เสียง ในเวลาเดียวกัน
5. ระบบเสียง (tonality) ดนตรีเป็นเรื่องของเสียงซึ่งมีการจัดเป็นระบบเรียกว่าระบบเสียง (tonality) ซึ่งมีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน แต่โดยทั่วไปมักเป็นดนตรีที่มีระบบเสียงหลัก (tonal music) คือการใช้เสียงหนึ่งเสียงใดเป็นหลักที่เรียกว่า เสียงโทนิค (tonic)

6. สีสัน (tone color) คือคุณสมบัติของเสียงของเครื่องดนตรี รวมทั้งเสียงร้องของคน ซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากคุณสมบัตินี้ของการเกิดเสียง (overtone) การเลือกใช้เครื่องดนตรีชิ้นหนึ่งชิ้นใด หรือหลายชิ้นรวมกัน ย่อมทำให้เกิดสีสันที่แตกต่างกันออกไปได้

ทำนองเพลง

แม้ว่าองค์ประกอบของดนตรีจะมีหลายอย่าง แต่องค์ประกอบที่ง่ายต่อการจดจำมากที่สุดนั้นได้แก่ ทำนองเพลง (มูรท์ สุธจิตต์ 2531:24) ซึ่งคีตกวีหลายท่านก็ได้สร้างบทเพลงสำหรับสอนเรื่องเสียงของเครื่องดนตรี ก็ได้ใช้ทำนองเพลงเป็นจุดเด่นในการสอน เช่น

1. บริทเทน (Benjamin Britten : The Young Person's Guide to the Orchestra Op. 34, 1946)

ผลงานชิ้นนี้แต่งขึ้นเพื่อชี้แนะเครื่องดนตรีในวงออร์เคสตรา โดยยึดเอาทำนองเพลงหลักของเฮนรี เพอเซลส์ ซึ่งเป็นดนตรีประกอบการแสดง (incidental music) ของละครเรื่อง Abdelazar บทเพลงเริ่มต้นด้วยแนวเพลงที่ยาว 8 ห้อง ในแบบทำนองต่าง ๆ กัน โดยใช้เครื่องดนตรีแต่ละประเภท เช่น จากวงดุริยางค์กึ่งวง จากเครื่องลมไม้ เครื่องลมทองเหลือง เครื่องสาย และเครื่องประกอบจังหวะ จากนั้นจึงใช้เครื่องดนตรีแต่ละชิ้นเล่นทำนองเพลงที่ต่างกันในรูปแบบเวริเอชัน (variation) และในตอนสุดท้ายของเพลงดนตรีจะเป็นในลักษณะของฟิวจ์ (fugue) คือเครื่องดนตรีหนึ่งเล่นทำนองและอีกเครื่องหนึ่งเข้ามารับช่วงต่อไปเรื่อย ๆ จนครบวงใหญ่

2. โปรโคเฟียฟ (Prokofiev : Peter and the Wolf)

เป็นบทเพลงในรูปของนิทานเล่าเรื่อง โดยใช้เสียงของเครื่องดนตรีแทนลักษณะของตัวละครแต่ละตัว เช่น ใช้เสียงฟลูต แทนนก เสียงโอโบ แทนเป็ด กลาริเน็ต แทนแมว เฟรนช์ฮอร์น แทนสุนัขจิ้งจอก และเครื่องสายแทนปีเตอร์ ตัวเอกของเรื่อง นอกจากจะใช้เสียงของเครื่องดนตรีแทนตัวละครแล้ว ยังใช้ทำนองเพลงเพื่อแสดงเอกลักษณ์ประจำตัวของตัวละครแต่ละตัวด้วย ในตอนต้นของบทเพลงจะมีบทบรรยายประกอบเพื่อบอกว่าตัวละครใด แทนด้วยเครื่องดนตรีใด จากนั้นจึงเริ่มเรื่องโดยลดการบรรยายลง ผู้ฟังจะใช้จินตนาการเข้าช่วยให้เกิดความเข้าใจ โดยการฟังเสียง และทำนองของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น

3. แสงซงส์ (SAINT - SAENS : The Carnival of the Animals)

แสงซงส์ ผู้ประพันธ์ได้เลือกสรรทำนองเพลงจากผลงานของคีตกวีเก่าหลาย ๆ ท่านโดยเลือกทำนองที่เหมาะสมให้กับเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น เพื่อใช้บรรยายลักษณะของสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น ใช้ทำนองเพลงช้าและเสียงที่ต่ำลึกของดับเบิลเบสบรรยายลักษณะของช้าง หรือใช้ทำนองเพลงที่สดใส และเสียงที่สูงของคลาริเน็ตบรรยายลักษณะของนกคูกู บทเพลงชุดนี้มี 14 เพลง เริ่มด้วยบทนำโดยใช้เพลง Royal March of Lion ในทำนองที่คึกคักกระฉับกระเฉง จากนั้นจึงเป็นเสียงเครื่องดนตรีที่ใช้แทนสัตว์ชนิดต่าง ๆ จนจบเพลง

จะเห็นได้ว่าบทประพันธ์ทั้ง 3 ชิ้น คีตกวีได้ให้ความสนใจ และความสำคัญเป็นพิเศษกับทำนองเพลงที่ใช้ในการสอนเรื่องเสียงของเครื่องดนตรีเพื่อที่จะช่วยให้การเรียนรู้และการจำมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงให้ความสนใจกับทำนองเพลงที่จะใช้ในการสอน โดยแบ่งประเภทของทำนองเพลงออกเป็น 2 ประเภทคือ ทำนองเพลงคุ้นเคยและทำนองเพลงไม่คุ้นเคย

ทำนองเพลงคุ้นเคย

ทำนองเพลงคุ้นเคย หมายถึงทำนองเพลงที่ผู้ฟังเคยได้ยินทำนองนั้นมาก่อนแล้ว และสามารถจำทำนองนั้นได้ อาจจะรู้จักชื่อเพลงหรือไม่ก็ได้ การใช้ทำนองเพลงที่ผู้เรียนรู้จักคุ้นเคยมาประกอบการสอนดนตรีในบางเรื่อง บางเนื้อหา อาจช่วยให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวในการเรียนได้ และยังช่วยจูงใจให้ผู้เรียนสนใจเรียนมากขึ้นเช่นกัน ตัวอย่างเช่นการสอนทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรี ถ้าผู้สอนใช้เพลงที่ผู้เรียนชอบและคุ้นเคย จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเล่นเพลงนั้นให้ได้ และเมื่อเล่นได้จนจบ จะเกิดความภูมิใจที่สามารถเล่นเพลงที่ชอบได้ นอกจากนี้ทำนองเพลงคุ้นเคย ยังอาจนำไปใช้ได้กับการสอนขับร้อง การสอนเต้นรำประกอบจังหวะและอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

ศูนย์วิทยทรัพยากร

ทำนองเพลงไม่คุ้นเคย

ทำนองเพลงไม่คุ้นเคย หมายถึงทำนองเพลงที่ผู้ฟังไม่เคยได้ยินมาก่อนทั้ง ๆ ที่ทำนองเพลงนั้นอาจเป็นเพลงที่รู้จักของผู้ฟังกลุ่มอื่น ๆ หรืออาจเป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการก็ได้ การนำทำนองเพลงไม่คุ้นเคยมาประกอบสื่อการเรียนการสอนโดยมาก จะเป็นการนำมาเป็นดนตรีแบ็คกราวด์ (background) หรือเสียงประกอบ (sound effects) ประกอบคำบรรยาย หรือคำสอนในสื่อชนิดต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ วิดีโอ

สไลด์ประกอบเสียง ฯลฯ เพื่อช่วยเพิ่มบรรยากาศหรือเร้าความสนใจ สาเหตุของการใช้ทำนองเพลงไม่คุ้นเคยประกอบสื่อนี้ ก็เพื่อให้ผู้เรียนยังคงมุ่งความสนใจไปที่เนื้อหา บทบรรยาย หรือคำสอน มิให้สนใจฟังแต่เพียงเพลงซึ่งเป็นส่วนประกอบเท่านั้น

สื่อการสอนดนตรี

การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการรับรู้โดยผ่านทางประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ประสาทสัมผัสทางตาหรือการมองเห็นนั้น ถือว่าเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดการรับรู้และการเรียนรู้มากที่สุดคือ ประมาณ ร้อยละ 83 รองลงมาได้แก่การรับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทางหู หรือการได้ยิน ร้อยละ 11 (Dwyer 1978 : 11)

วิชาดนตรีเป็นวิชาที่ต้องใช้สื่อการสอนเข้ามาช่วยเหลือนอย่างมาก เพราะดนตรีเป็นเรื่องของเสียง ซึ่งเป็นนามธรรม ผู้สอนเมื่อกล่าวถึงความไพเราะ ชาบซึ่งในดนตรีให้ผู้ฟังเข้าใจได้อย่างแน่นอนถ้าปราศจากสื่อการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสดนตรีด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงดนตรีได้อย่างแท้จริง เราอาจแบ่งประเภทของสื่อการสอนดนตรีออกได้เป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. ประเภทที่เป็นเสียง แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นบทเพลงที่บันทึกอยู่ในวัสดุเสียง เช่น เพลงที่บันทึกในแผ่นเสียง และส่วนที่เป็นตัววัสดุอุปกรณ์ เช่น เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องเทป

บทเพลง การนำบทเพลงมาใช้ประกอบการสอน ผู้สอนต้องคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างบทเพลง กับเนื้อหาที่ต้องการจะสอน และผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ต้องดูความยากง่ายของเพลงที่จะนำมาใช้ในการสอนร้องและฟัง ความยาวของบทเพลงกับสมาธิของผู้เรียน และประเภทของบทเพลงที่จะนำมาใช้

วัสดุอุปกรณ์ แบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ

- ก. วัสดุเสียง ได้แก่ แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียงทั้งชนิดตลับและม้วน แผ่นดิสก์ ฯลฯ วัสดุเสียงเหล่านี้มีราคา คุณภาพ และความสะดวกในการใช้งานต่าง ๆ กันออกไป ผู้สอนควรรศึกษารายละเอียดของวัสดุเสียงแต่ละชนิดเพื่อเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการใช้งาน
- ข. อุปกรณ์เสียง ได้แก่ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องเล่นเทป เครื่องขยาย

เสียง ลำโพง ฯลฯ อุปกรณ์เหล่านี้ต้องเลือกให้เหมาะสมกับการใช้งานเพราะจะช่วยให้ได้คุณภาพเสียงที่ดี และดังชัดเจนพอกับจำนวนผู้เรียน โดยไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น

2. ประเภทที่เป็นภาพ ได้แก่สิ่งจำพวกภาพ โน้ตเพลง สไลด์ ฯลฯ สื่อประเภทนี้เข้ามาช่วย เช่น ในการฝึกอ่านโน้ต เพื่อการฝึกร้องเพลงหรือเล่นเครื่องดนตรี แผนภาพแสดงเครื่องดนตรี วิลเลียมส์ (Williams 1975 : 81) กล่าวว่าการสอนดนตรีในด้านทักษะการฟังควรจะมีภาพประกอบ เพื่อช่วยเราเข้าใจให้ผู้เรียนได้เข้าถึงดนตรีได้ดีขึ้น เช่นภาพที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องราวหรือเนื้อหาในบทเพลง หรือภาพของคีตกวี ผู้ประพันธ์เพลง รวมทั้งการแสดงภาพเครื่องดนตรีในขณะที่เปิดเสียงเครื่องดนตรีขึ้นนั้นก็สามารช่วยให้ผู้เรียนจำได้ดีขึ้น

3. เครื่องดนตรี ในการสอนดนตรีเครื่องดนตรีนับเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างมาก มีผู้คิดวิธีการสอนด้วยเครื่องดนตรีมากมายเช่น ระบบของคาร์ล ออฟ (Carl orff Approach) ซึ่งนำเครื่องประกอบจังหวะต่าง ๆ มาใช้ในการสอน ซึ่งกาเรตสัน (Garretson 1971:259) กล่าวว่าสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมกิจกรรมการเล่นดนตรี นอกจากนี้ นาย (Nye 1975:49) ได้กล่าวว่าการเล่นเครื่องดนตรีที่ทำทำนองได้ จะสามารถช่วยให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ และมีพัฒนาการทางดนตรีดีขึ้น

สไลด์ประกอบเสียง

ปัจจุบันการสอนเรื่องเครื่องดนตรีในวงโยธวาทิต โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดหาเครื่องดนตรีของจริงมาแสดงให้นักเรียนได้ เพราะเครื่องดนตรีนั้นมีราคาแพงและมีหลายชิ้นเกินกว่าที่โรงเรียนจะจัดหามาได้ครบ การใช้สื่อการสอนที่มีทั้งภาพและเสียงจึงเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน

ศูนย์วิทยทรัพยากร

สไลด์ประกอบเสียง หมายถึงสื่อประสม (multi-media) ประเภทหนึ่งที่สามารถมองเห็นทั้งภาพ และได้ยินเสียงพร้อมกัน ส่วนที่เป็นภาพนั้นเกิดจากสไลด์ และส่วนที่เป็นเสียงเกิดจากเทปบันทึกเสียงที่บันทึกบทบรรยายดนตรี และ เสียงประกอบ ทั้งภาพที่ให้เห็นและเสียงที่ได้ยินนั้นต่างก็ส่งเสริมซึ่งกันและกัน (สุนันท์ ปัทมาคม 2530 : 1)

ความสำคัญของสไลด์ประกอบเสียง

ฮาสส์ และแพคเกอร์ (Hess and Packer 1960 : 47) ได้สรุปประโยชน์ของสไลด์ประกอบการสอนไว้ คือ

1. ช่วยเรียกร้องให้ผู้เรียนเกิดความตั้งใจเรียน
2. ช่วยเร้าความสนใจให้แก่ผู้เรียน
3. ช่วยปรับปรุงบทเรียนให้นำสนใจยิ่งขึ้น
4. ช่วยในการทดสอบความเข้าใจของผู้เรียน
5. ใช้ในการทบทวนบทเรียน
6. ใช้เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้เรียนและผู้สอนได้เป็นอย่างดี

สุนันท์ ปัทมาคม (สุนันท์ ปัทมาคม 2530 : 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสไลด์ประกอบเสียงไว้ดังนี้คือ

1. มีความสามารถในการช่วยให้มนุษย์รับรู้ได้สูง เพราะมีทั้งภาพและเสียงประกอบกัน
2. สร้างความสนใจ โน้มน้าวจิตใจ ประทับใจ และเปลี่ยนทัศนคติได้ดี
3. ไม่จำกัดเวลา สถานที่ ขนาด และระยะทาง
4. ใช้บันทึกเรื่องราวที่ต้องการเก็บรักษา
5. ใช้เผยแพร่ความรู้ ข้อมูลวิชาการ

นอกจากนี้ เจมส์ แอล โอลิเวอร์โร (James L. Olivero 1965 : 141-181) ได้กล่าวว่า สื่อประสมมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในด้านการเรียนการสอน เพราะจะช่วยให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง ทั้งยังช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของการเรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้สื่อประสมสามารถใช้ได้กับผู้เรียนเป็นจำนวนมาก และสามารถใช้ได้ผลดีกับการเรียนเป็นรายบุคคลอีกด้วย เช่น สไลด์ประกอบเสียง ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปี ค.ศ. 1971 บราวน์ (Hubert Brown, JR.) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบการใช้ ดนตรียอดนิยม (popular music) กับดนตรีคลาสสิก (serious

music) ในการสอนทักษะการฟังด้านรูปพรรณ (musical texture) โดยใช้สไลด์ประกอบเสียงกับประชากร 52 คน ที่เข้าร่วมการอบรมดนตรีภาคฤดูร้อน ผลปรากฏว่าการใช้ทำนองดนตรีทั้ง 2 ชนิด สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ได้ดีเท่า ๆ กัน และดีกว่าวิธีการสอนแบบเก่า ๆ ที่ใช้กันอยู่ นอกจากนี้ผู้เรียนจะมีทัศนคติที่ดีกับวิธีการสอนที่ใช้ด้วย

พ.ศ. 2523 สุกคณีย์ สิริสุขะ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความเข้าใจในการฟังภาษาอังกฤษ โดยใช้เทปคำบรรยายที่ใช้เสียงประกอบ (sound effects) กับไม่ใช้เสียงประกอบ ทดลองกับประชากรที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 60 คน มีบทเรียนที่ใช้ในการทดลอง 4 บท โดยให้กลุ่มทดลองจำนวน 30 คน เรียนจากเทปคำบรรยายที่มีเสียงประกอบ และกลุ่มควบคุม 30 คน เรียนจากเทปคำบรรยายที่ไม่มีเสียงประกอบ ผลปรากฏว่าบทเรียน 3 เรื่อง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่านักเรียนที่เรียนบทเรียนความเข้าใจในการฟังภาษาอังกฤษจากเทปคำบรรยายที่ใช้เสียงประกอบมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากเทปคำบรรยายที่ไม่ใช้เสียงประกอบ

ในปี ค.ศ. 1979 เรมอนด์ อูวอน (Raymond Euvon) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพของดนตรี และเสียงประกอบที่มีต่อความเข้าใจในการฟังของนักเรียนระดับ 4 โดยตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ว่า การใช้ดนตรีและเสียงประกอบบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ จะช่วยเพิ่มความเข้าใจในการฟัง ความคงทนในการจำ (Retention) ในเนื้อหาที่ได้ฟังมา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนโรงเรียนประถมจำนวน 170 คน แบ่งกลุ่มโดยใช้แบบทดสอบทักษะเบื้องต้นตามความสามารถในการอ่าน ออกเป็นกลุ่มสูง กลาง และต่ำ ในการวิจัยได้นำเรื่อง 2 เรื่องมาบันทึกโดย เรื่องหนึ่งบันทึกพร้อมดนตรีและเสียงประกอบ อีกเรื่องหนึ่งใช้บรรยายเพียงอย่างเดียว เมื่อนักเรียนได้ฟังเทปแต่ละเรื่องแล้ว จึงทำแบบทดสอบเพื่อวัดความเข้าใจในการฟัง หลังจากนั้น 2 สัปดาห์ จึงทำแบบทดสอบเพื่อวัดความคงทนในการจำอีกครั้งหนึ่ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว สรุปผลการวิจัยได้ว่า การใช้ดนตรีและเสียงประกอบบันทึกประกอบคำบรรยายนั้น

1. เพิ่มความเข้าใจในการฟัง และความคงทนในการจำของนักเรียนระดับ 4
2. เพิ่มประสิทธิภาพของความคงทนในการจำสำหรับนักเรียนในกลุ่มที่มีความสามารถในการอ่านอยู่ในระดับสูง

3. มีประสิทธิภาพต่อความเข้าใจในการฟังสำหรับนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มต่ำ แต่ผลของความคงทนในการจำมีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย